

DOUGLAS MURRAY

ZVLÁŠTNĀ SMRŤ
EUROPY

IMIGRÁCIA - IDENTITA - ISLAM

„Najdôležitejšia kniha, akú som tento rok čítala, bola *Zvláštna smrť Európy* od Douglasa Murraya o tom, prečo Európa zomiera... Vyvážené a presvedčivé dielo.“

— Katie Law, *Evening Standard* Books of the Year, 2017

„Douglas Murray predstavil tento už teraz deštruktívny predmet islamistickej hegenómie so zreteľnou snahou objasniť zdroje búrky. Často som sa pristihol pri tom, že som si prial, aby nebol taký jasný.“

— Clive James

„Len ťažko možno odmietnuť jeho hlavnú tézu, že unavená a pocitom viny zaťažená Európa hrá nezodpovednú hru so svojimi modernými hodnotami, keď prijíma imigráciu takýchto rozmerov.“

— Juliet Samuel, *Daily Telegraph*

„Občas sa stane, že sa publikuje niečo, čo roztne zmätok, zatmenie a úplnú nepoctivosť verejnej debaty a osvetlí najdôležitejšie fakty o svete. Takým dielom je ohromná a zdrvujúca kniha *Zvláštna smrť Európy*.“

— Melanie Phillips, *The Times*

„Dych berúce, strhujúce.“

— Michael Gove, *Standpoint*

„Je to brilantná, dôležitá a nesmierne depresívna kniha. To, že ju Douglas Murray napísal so svojou zvyčajnou eleganciou a uštipačným humorom, neznamená, že nie je depresívna. To, že liberáli, ktorí sú za tento zmätok zodpovední, budú autora znevažovať, neznamená, že nie je brilantná a dôležitá... Prečítajte si ju.“

— Rod Liddle, *Sunday Times*

„Toto je nesmierne dôležitá kniha a s jej obsahom by sa mali oboznámiť všetci, ktorí môžu ovplyvniť priebeh udalostí v tomto kritickom období Európy.“

— Roger Scruton

„Douglas Murray žiari v prítmí. Jeho pesimizmus týkajúci sa multikulturalizmu je tak dobre vysvetlený a napísaný, až je takmer povznášajúci. Liberáli by ho chceli vyvrátiť. Musím ich varovať, že budú musieť argumentovať lepšie než kedykoľvek predtým.“

— Nick Cohen

„Podmanivé, prenikavé a presvedčivo vyargumentované rozprávanie... hlboko ľudská kniha, ktorá sa dotýka tragédie jednotlivca... Dielo, ktoré môže dokonca odštartovať debatu, čo by bolo v takejto nebezpečne spolitizovanej a zanedbávanej problematike veľmi vítané.“

— *Entertainment Focus*

„Výstižný súhrn toho, ako si v priebehu viac ako troch desaťročí elity západnej Európy zakrývajú oči pred zlyhaním integrácie a nárastom islamizmu... Presvedčivé.“

— *The Times*

„Silné a pútavé... Murray je najsilnejší, keď zosmiešňuje neurotický pocit viny západných liberálnych elit... S touto knihou môžete vášnivo nesúhlasiť, ale nebudete ľutovať, že ste si ju prečítali.“

— *Literary Review*

„*Zvláštna smrť Európy* je najdôležitejšou politickou knihou roka... odvážna, pravdivá a majstrovsky napísaná... Nevytvárajte si názor o tejto knihe, ak ste si ju ešte neprečítali.“

— David Sexton, *Evening Standard* Books of the Year, 2017

„Skvelo vyargumentované.“

— *Roland White, Sunday Times* Political Books of the Year, 2017

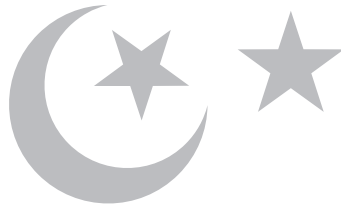
„Je to najznepokojujúcejšia politická kniha, akú som tento rok čítal. Douglas Murray precestoval najdôležitejšie centrá Európy, aby vyrozprával príbeh nekontrolovanej imigrácie, zlyhávajúceho multikulturalizmu, systematického seba-spochybňovania, kultúrnej samovraždy a falošného politického vodcovstva. Presná, prenikavá a zdrvujúca s poučením, ktoré sa dá aplikovať v krajinách na oboch stranách Atlantiku.“

— *Rabín Lord Jonathan Sacks*

DOUGLAS MURRAY

ZVLÁŠTNĀ SMRŤ
EURÓPY

IMIGRÁCIA - IDENTITA - ISLAM

eastone BOOKS

THE STRANGE DEATH OF EUROPE

Copyright © Douglas Murray, 2017

Doslov © Douglas Murray, 2018

Slovak edition © 2018 by Eastone Group, a.s.

This translation is published by arrangement
with Bloomsbury Publishing Plc.

All rights reserved.

Z anglického originálu Douglas Murray: *The Strange Death of Europe*

vydaného vydavateľstvom Bloomsbury Publishing Plc

preložili: Helena Büchlerová a Pavol Büchler.

V roku 2019 vydalo vydavateľstvo Eastone Books, Bratislava.

Translation © 2019 Helena Büchlerová, Ing. Pavol Büchler

Redakčné úpravy: Mgr. Alica Činčárová

Layout: Studio Eastone

Tlač: Kasico, a. s.

www.eastonebooks.com

ISBN 978-80-8109-363-0

Všetky práva vyhradené.

Okrem použitia ukážok pre účely recenzie a kritiky žiadna časť tejto knihy
nesmie byť reprodukováaná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmikoľvek
prostriedkami bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

OBSAH

<i>Úvod</i>	VII
1. Začiatok	1
2. Posadnutosť imigráciou	12
3. Naše výhovorky	24
4. „Vitajte v Európe!“	47
5. Videli sme už všetko	60
6. Multikulturalizmus	76
7. Sú tu	102
8. Proroci bez cti	112
9. Varovné signály	125
10. Tyrania viny	132
11. Hra na repatriáciu	149
12. Naučme sa s tým žiť	161
13. Únava	174
14. Uviazli sme v tom	195
15. Zlomenie odporu	205

16. Pociť, že sa príbeh končí	216
17. Koniec	238
18. Čo by bolo, keby...	246
19. Čo bude	258
<i>Doslov</i>	269
<i>Poznámky</i>	283
<i>Podakovanie</i>	297
<i>Register mien</i>	299
<i>O autorovi</i>	303

ÚVOD

Európa pácha samovraždu. Alebo aspoň jej lídri sa rozhodli spáchať samovraždu. Otázkou je, či s tým súhlasia aj obyvatelia Európy.

Keď hovorím, že Európa sa práve zabíja, nemyslím tým, že smernice Európskej komisie sa stali príliš diktátorské, alebo že Európsky dohovor o ľudských právach nespĺnil predstavy určitej časti spoločnosti. Mám na mysli to, že európska civilizácia práve pácha samovraždu – a že ani Británia, ani iná západoeurópska krajina sa tomuto osudu nevyhnú, pretože trpia rovnakými symptómami a neduhmi. Výsledkom bude, že sa väčšina našich súčasníkov dožije toho, že už Európa nebude Európou a jej národy stratia jediné miesto na zemi, ktoré mohli nazývať svojím domovom.

Mohlo by sa namietat, že vyhlásenia o konci Európy sú súčasťou našej histórie a že Európa by nebola Európou bez pravidelných predpovedí o svojom konci. Niektoré z nich však boli načasované lepšie ako iné. Stefan Zweig vo svojej knihe *Die Welt von Gestern (Svet včerajška)*, prvý raz publikovanej v roku 1942, napísal o časoch pred vypuknutím druhej svetovej vojny: „Cítil som, že Európa – náš posvätný domov, kolíska a Partenón západnej civilizácie – si v tomto stave vyšinutia vydala vlastný ortieľ smrti.“

Zweigovi dávalo určitú nádej to, že odnože európskej kultúry našiel aj v krajinách Južnej Ameriky, kam sa uchýlil pred nacizmom. V Argentíne a Brazílii videl, že kultúra sa môže preniesť z jednej krajiny do druhej, takže aj keď zahynie pôvodný strom, kultúra môže nanovo „zakvitnúť a dať nové plody“. Zweig sa mohol utešovať, že aj keby sa Európa úplne zničila, „dielo predchádzajúcich generácií sa nikdy celkom nestratí“¹

Dnes, po katastrofe, ktorú Zweig predvídal, je európska civilizácia definitívne stratená. Súčasní Európania netúžia veľmi po potomstve, nechcú za seba bojovať a hájiť sa v sporoch. Zdá sa, že politici sú presvedčení, že nezáleží na tom, či svet príde o národy a kultúru Európy. Akoby sa niektorí rozhodli rozpustiť ľud a zvoliť si iný, ako to v roku 1953 napísal Bertolt Brecht vo svojej básni *Riešenie*. Príkladom môže byť bývalý švédsky premiér Fredrik Reinfeldt, ktorý povedal, že také krajiny, ako je tá jeho, dali svetu len „barbarstvo“, kým všetko dobré prichádza zvonku.

Súčasná kríza Európy nemá len jedinú príčinu. Veď civilizáciu založenú na židovsko-kresťanskej kultúre, kultúre starých Grékov a Rimanov a na výtobytkoch osvietenstva nie je ľahké len tak vymazať. Dva súčasne prebiehajúce javy jej však zasadili konečný úder, z ktorého sa už asi nedokáže spamätať.

Prvým je masový prílev prisťahovalcov do Európy. V západoeurópskych krajinách sa tento proces začal po 2. svetovej vojne, keď sa tak riešil nedostatok pracovnej sily. Európa sa veľmi rýchlo stala závislou na migrácii a prílev ľudí už nedokázala zastaviť – aj keby chcela. Výsledkom bolo, že z Európy – domova európskych národov – sa postupne stával domov pre celý svet. Etnické zloženie západnej Európy sa výrazne zmenilo. Miesta obývané pakistanskými imigrantmi pripomínajú Pakistan vo všetkom, okrem svojej polohy. Noví prisťahovalci a ich deti sa tam stravujú ako vo svojej pôvodnej vlasti, hovoria jazykom svojej pôvodnej vlasti a vyznávajú náboženstvo svojej pôvodnej vlasti. Ulice chladných a daždivých severoeurópskych miest sú zaplnené ľuďmi v odevoch vhodných skôr pre oblasti úpäť hôr v Pakistane alebo piesočné búrky v arabských krajinách. „Impérium vracia úder,“ hovoria niektorí pozorovatelia so sotva skrývaným úškrnom. Ale kým európske impériá boli zvrhnuté, tieto nové kolónie sa celkom zjavne chystajú existovať naveky.

Európania neustále predstierajú, že spolužitie bude fungovať. Napríklad tvrdia, že takáto imigrácia je normálna, alebo že ak nedošlo k integrácii v prvej generácii prisťahovalcov, môže k nej dôjsť u ich detí, vnúčať alebo v ďalšej generácii. Alebo že vôbec nezáleží na tom, či sú ľudia integrovaní alebo nie. A pritom odmietajú oveľa väčšiu pravdepodobnosť, že to jednoducho ne-

bude fungovať. Výsledkom takýchto postojov je zhoršenie migračnej krízy v posledných rokoch.

To ma privádza k druhému súčasne prebiehajúcej javu. Ani masový prílev miliónov ľudí do Európy by nebol pre kontinent takou vážnou hrozbou, keby v rovnakom čase Európa neprestala veriť svojim presvedčeniam, tradíciám a legitimitu. Došlo k tomu z viacerých príčin. Jednou z nich je, že Západoeurópania stratili to, čo španielsky filozof Miguel de Unamuno nazval „tragickým pocitom života“. Zabudli, čo sa Zweig a jeho generácia za cenu toľkého utrpenia naučili – že všetko, čo miluješ, dokonca aj tie najväčšie a najvyspelejšie civilizácie môžu zničiť ľudia, ktorí ich nie sú hodní. Aby sme sa nestali obeťou tohto tragického pocitu života, môžeme ho buď ignorovať, alebo ho potlačiť vierou v nezadržateľný ľudský pokrok. Práve tento prístup je v súčasnosti asi najpopulárnejší.

Popri tom nás neustále trápia hrozné pochybnosti. Súčasnú Európu, viac ako ktorýkoľvek iný kontinent alebo kultúru, zafažuje pocit viny za svoju minulosť. Okrem tejto otvorenej nedôvery k sebe samej trpí Európa aj existenciálnou únavou a pocitom, že jej príbeh sa už skončil a musí uvoľniť cestu novému príbehu. Podľa niektorých predstáv by práve masová imigrácia – výmena veľkej časti európskej populácie inými ľuďmi – mala byť začiatkom nového príbehu. Akoby bola táto zmena rovnako dobrá ako každá iná. Existenciálna civilizačná únava netrápi len modernú Európu. Ak je však spoločnosť bez energie práve v čase, keď sa dala do pohybu masa ľudí inej kultúry, nevyhnutne to musí viesť k obrovským, epochálnym zmenám.

Keby sa dalo o týchto záležitostiach diskutovať, možno by sa našlo nejaké riešenie. Ale aj v čase vrcholiacej migračnej krízy v roku 2015 sa potláčali všetky kritické debaty na túto tému. V septembri toho roku sa napríklad nemecká kancelárka Merkel pýtala šéfa Facebooku Marka Zuckerberga, ako zabrániť európskym občanom zverejňovať na Facebooku negatívne názory na jej migračnú politiku. „Pracujete na tom?“ pýtala sa ho. Ubezpečil ju, že áno.² Pritom kritika, výmena myšlienok a diskusia by sa nemali obmedzovať. Pri spätnom pohľade je až zarážajúce, ako sa potláčala diskusia o migrácii dokonca aj vtedy, keď sme svoj domov otvorili svetu.

Ľudia z Janova a Florencie sa pred tisíc rokmi navzájom líšili. Teraz sa však rozdiely medzi nimi stratili a je z nich jeden národ – Taliani. Zdá sa, že mnohí politici a aktivisti sú presvedčení, že v budúcich rokoch sa ľudia z Eritrey

a Afganistanu premiešajú s Európanmi rovnako, ako sa to stalo s Janovčanmi a Florentánmi. Farba pleti ľudí z Eritrey a Afganistanu môže byť iná, ich etnický pôvod môže byť exotický, ale Európa zostane Európou. Rôzne etniká sa budú vzájomne miešať, ale duch Voltaira a svätého Pavla, Danteho, Goetheho a Bacha bude zachovaný.

Na tejto predstave, rovnako ako aj na iných falošných predstavách, je niečo príťažlivé. Charakter Európy sa neustále vyvíja a – ako to dokazujú obchodné mestá, ako sú napríklad Benátky – jeho súčasťou je aj mimoriadna vnímavosť na cudzie myšlienky a vplyvy. Už od čias starých Grékov a Rimanov vysielali európske národy svoje lode do sveta, aby ho preskúmali a priniesli späť správy o svojich objavoch. Túto zvedavosť opätovoľ zvyšok sveta len veľmi zriedkavo, ak vôbec. Lode však napriek tomu odchádzali a vracali sa so skúsenosťami a objavmi, ktoré sa stali súčasťou európskej kultúry. Vnímovosť Európy bola obrovská, nebola však bezbrehá.

Antropológovia sa neustále zaoberajú otázkou, kde ležia hranice kultúrneho prispôsobenia sa – a nevedia ju vyriešiť. Nejaké hranice však predsa len existujú. Napríklad, aj keď sa naša kultúra časom menila, Európa nikdy nebola islamským kontinentom. Starogrécki filozofi chápali rozpor medzi zmenou a tradíciou a azda najlepšie ho vyjadrili v paradoxe Théseovej lode. Podľa Plutarcha zachránili Aténčania loď, v ktorej sa plavil Théseus tak, že vymenili spráchnivené časti za nové. Bola však loď aj naďalej Théseova? Aj keď už na nej nebolo nič z materiálu pôvodného plavidla?

Vieme, že dnešní Gréci nie sú tým istým národom ako starí Gréci. Vieme, že Angličania ani Francúzi nie sú dnes takí, akí boli ich predkovia pred tisíc rokmi. A predsa v nich zreteľne rozpoznáme Grékov, Angličanov a Francúzov a vo všetkých spoznáваме Európanov. V ich osobnostiach vidíme stopy kultúrneho dedičstva – kladné či záporné tradície, zvyky a správanie. Pripúšťame, že veľké presuny Normanov, Frankov a Galov priniesli so sebou veľké zmeny. A z histórie vieme, že niektoré zmeny ovplyvňujú kultúru z dlhodobého hľadiska len nepatrne, kým iné ju môžu nenávratne zmeniť. Problém nie je v tom, ako sme schopní prijímať zmeny, ale v tom, že ak sú zmeny buď príliš rýchle, alebo príliš veľké, stáva sa z nás niekto iný – a možno ten, ktorým sme vôbec nechceli byť.

Súčasne nám vôbec nie je jasné, ako by mala fungovať integrácia. Všeobecne sa dá súhlasiť, že jednotlivец pri určitej otvorenosti môže prijať inú kultúru, nech je farba jeho kože akákoľvek. Vieme však aj to, že my Európania máme určité hranice a nemôžeme sa stať hocikým, kým len chceme. Nemôžu sa z nás stať napríklad Indovia alebo Číňania. Napriek tomu sa od nás očakáva, že budeme veriť tomu, že z každého, kto sa presťahuje do Európy, sa môže stať Európan. Ak byť Európanom nie je otázkou rasy – a dúfame, že nie –, potom je jasné, že ide o otázku hodnôt. Preto je také dôležité vedieť, aké sú naše európske hodnoty. A to je ďalšia oblasť, v ktorej máme úplný zmätok.

Napríklad – sme kresťania? Od roku 2000 sa táto otázka stala kľúčovým bodom v spore o znenie novej ústavy Európskej únie (EÚ), keďže sa tam vôbec nespomína kresťanské dedičstvo kontinentu. Pápež Ján Pavol II. a jeho nástupca sa snažili napraviť toto opomenutie. V roku 2003 Ján Pavol II. apeloval: „Zatiaľ čo plne rešpektujem sekulárny charakter inštitúcií, chcel by som ešte raz vyzvať tých, ktorí pripravujú návrh budúcej európskej ústavy, aby tam zahrnuli odkaz na náboženské a predovšetkým kresťanské dedičstvo Európy.“⁴³ Diskusia nielen rozdelila Európu geograficky a politicky, ale zvýraznila aj ambície určitých kruhov v západnej Európe. Tu totiž došlo nielen k ústupu náboženstiev, ale ich aj nahradila túžba dokázať, že v 21. storočí má Európa sebestačnú štruktúru práv, zákonov a inštitúcií, ktoré môžu existovať aj bez svojho pôvodného zdroja. Ako Kantova holubica sme zvedaví, či by sme nedokázali lietať rýchlejšie vo vzduchoprázdne, aby sme sa nemuseli zaoberať vetrom, ktorý nás nadnáša. Od úspechu tohto sna závisí veľa. Náboženstvo sme nahradili pompéznym jazykom o „ľudských právach“ (prítom aj ich koncept má pôvod v kresťanstve). Nechali sme však nevyriešenú otázku, či tieto nadobudnuté práva sú stále závislé od presvedčení, ktoré sme už opustili, alebo či môžu existovať samostatne. Toto je príliš dôležitá otázka na to, aby ostala nevyriešená v čase, keď sa od obrovskej novej populácie očakáva, že sa začlení do našej kultúry.

V tom istom čase sa nástojčivo vynorila rovnako dôležitá otázka o postavení a zmysle národného štátu. Od Westfálskeho mieru v roku 1648 až do konca 20. storočia sa v Európe považoval národný štát nielen za najlepšieho garanta ústavného poriadku a liberálnych práv, ale aj za hlavného

garanta mieru. Aj táto istota sa však stratila. Napríklad nemecký kancelár Kohl tvrdil v roku 1996, že „národný štát (...) nedokáže vyriešiť veľké problémy 21. storočia“. Kohl trval na tom, že rozpustenie európskych národných štátov a ich spojenie do jednej veľkej politickej únie je natoľko dôležité, že je to prakticky „otázkou zachovania mieru v 21. storočí“.⁴ Mnohí s ním nesúhlasili a o dvadsať rokov neskôr ukázala polovica britského obyvateľstva pri volebných urnách, že ju Kohlove argumenty nepresvedčili. Znova však zdôrazňujem – nech máme akýkoľvek názor na túto otázku, je príliš dôležitá na to, aby v časoch obrovských populačných zmien ostala bez odpovede.

Takíto neistí doma sme urobili viaceré pokusy rozšíriť naše hodnoty za hranice. Nech však naše vlády a armády zasiahli v mene „ľudských práv“ kdekoľvek, situáciu len zhoršili a skončilo sa to zle – napríklad v Iraku v roku 2003 alebo v Líbyi v roku 2011. Keď sa začala občianska vojna v Sýrii, ľudia sa obracali na západné krajiny, aby zakročili v mene ľudských práv, ktoré boli nepochybne ohrozené. Ale či sme týmto právam doma verili alebo nie, už sme stratili vieru, že ich dokážeme presadiť v zahraničí. A tak sa zdá, že sme prišli aj o to, čo sme nazvali svojou „poslednou utópiou“ – o prvý univerzálny systém práv človeka, nezávislý na vôli bohov alebo tyranov.⁵ Ak je to skutočne tak, potom my Európania ostávame v 21. storočí bez akejkoľvek jednotiackej myšlienky, ktorá by nám pomohla usporiadať súčasnosť alebo nás pripravila na budúcnosť.

Strata všetkých jednotiacich príbehov o našej minulosti alebo predstáv o tom, čo robiť s našou prítomnosťou alebo budúcnosťou, by bola za každých okolností veľkým problémom. V časoch obrovskej spoločenskej zmeny a pohybu sú však jej dôsledky fatálne. Svet prichádza do Európy práve v čase, keď Európa stratila predstavu o tom, čím vlastne je. Príchod miliónov ľudí z iných kultúr by silná a sebavedomá spoločnosť mohla zvládnuť, nezvládne to však previnilá, vyčerpaná a vymierajúca spoločnosť. A politici lídri stále vyzývajú, že treba zosilniť úsilie o začlenenie miliónov nových prisťahovalcov.

Ale aj toto úsilie zlyhá. Aby sa podarilo integrovať takéto množstvo rôznorodých ľudí, musela by sa vymyslieť čo najširšia a všeobecne prijateľná definícia inklúzie. Ak sa Európa má stať domovom pre celý svet, musí hľadať takú rozsiahlu definíciu seba samej, ktorá zahrnie celý svet. To znamená,

že naše hodnoty sa stanú takými bezbrehými a plytkými, až celkom stratia svoj význam. V minulosti bola európska identita spojená so špecifickými – a pritom filozoficky a historicky hlbokými – základmi (právny poriadok a etika vychádzajúce z histórie a filozofie kontinentu). Dnešná európska etika a naše presvedčenia – vlastne samotná európska identita a ideológia – sa týkajú „rešpektu“, „tolerancie“ a (najväčšieho popretia samej seba) „diverzity“. Také plytké sebadefinície nám môžu vystačiť na pár ďalších rokov, nedokážu však v ľuďoch prebudiť hlbšiu lojalitu, ktorú spoločnosť potrebuje, ak má prežiť dlhšie.

To je len jeden z dôvodov, prečo je pravdepodobné, že naša európska kultúra, ktorá pretrvala po stáročia a priniesla ľudstvu také veľké výdobytky, asi neprežije. Aj nedávne voľby v Rakúsku a vzostup strany Alternatíva pre Nemecko (AfD – Alternative für Deutschland) dokazujú, že obavy verejnosti o osud európskej kultúry silnejú, jej obhajoba sa však aj naďalej považuje za neprijateľnú. Stefan Zweig mal pravdu, keď si uvedomil tento nesúlad a rozpoznal rozsudok smrti, ktorý nad sebou vyniesla kolíska a Partenón západnej civilizácie. Len v načasovaní sa pomýlil. Bude trvať ešte niekoľko desaťročí, kým vykonáme tento rozsudok sami nad sebou. Nateraz sme sa rozhodli, že namiesto toho, aby sme ostali domovom pre európske národy, staneme sa „utópiou“ v pôvodnom zmysle tohto gréckeho slova – teda miestom, ktoré neexistuje. Táto kniha je opisom tohto procesu.

* * *

Počas prípravy a písania tejto knihy som prešiel celú Európu. Aj keď mám tento kontinent už roky celkom dobre precestovaný, tentoraz som sa dostal na miesta, ktoré by som inak nenavštívil. V priebehu niekoľkých rokov som prešiel juhovýchodné grécke ostrovy a najjužnejšie mestá Talianska, stred severného Švédska a nespočetné predmestia vo Francúzsku, Holandsku, Nemecku a inde. Mal som možnosť rozprávať sa s mnohými obyčajnými ľuďmi, ale aj s politikmi a zákonodarcami z celého politického spektra, so strážcami hraníc a zástupcami bezpečnostných agentúr, pracovníkmi mimovládnych organizácií a mnohými ďalšími na „frontových líniah“. Pri mojom prieskume boli často najpoučnejšie rozhovory s novými európskymi

pristáhovalcami – s ľuďmi, ktorí niekedy prišli doslova včera. V záchytných táboroch na ostrovoch v južnej Európe a na miestach, kde sa usadili, alebo sa zdržiavali pred svojou cestou na sever, mal každý za sebou svoj príbeh a mnohí z nich aj svoju tragédiu. Všetci považovali Európu za miesto, kde môžu najlepšie prežiť svoj život.

Tí, čo chceli hovoriť a podeliť sa o svoje zážitky, sa prihlásili sami. Niekedy, keď sme sa večer zdržali dlhšie, mohli sme vidieť, ako z tábora odchádzajú, alebo sa doň vracajú ľudia, ktorí – mierne povedané – nevyzerali, že prišli na náš kontinent so šľachetnými úmyslami či plní vďaky. Mnohí ďalší však boli mimoriadne priateľskí a vďační za možnosť vyrozprávať mi svoje zážitky a skúsenosti. Nech mám na situáciu, ktorá ich sem priviedla, akýkoľvek názor a nech je akákoľvek odpoveď nášho kontinentu, naše rozhovory som vždy ukončil jedinými slovami, ktoré som mohol povedať úprimne a bez zábran: „Veľa šťastia.“

1.

Začiatok

Aby sme pochopili rozsah a rýchlosť zmeny, ktorá sa v Európe odohráva, bude dobré, ak sa vrátíme o niekoľko rokov späť pred poslednú migračnú krízu, do čias takzvanej „normálnej“ imigrácie. A bude dobré, ak sa pozrieme na krajinu, ktorá bola pomerne izolovaná od posledných nepokojov.

V roku 2002 boli zverejnené výsledky posledného sčítania ľudu v Anglicku a Walese. Sčítanie sa uskutočnilo v prechádzajúcom roku a ukázalo rozsah zmien, ktoré sa v krajine odohrali za desaťročie od predošlého sčítania. Predstavme si, že by sa vtedy v roku 2002 niekto rozhodol výsledky tohto sčítania extrapolovať na odhad toho, čo prinesie nasledujúcich desať rokov. Predstavme si, že by povedal: „Do konca tejto dekády sa bieli Briti stanú menšinou vo svojom hlavnom meste a populácia moslimov sa v nasledujúcich desiatich rokoch zdvojnásobí.“

S akou odozvou by sa stretli takéto vyhlásenia? Iste by sa použili hodnotenia ako „šírenie paniky a poplašných správ“ a veľmi pravdepodobne aj výrazy „rasistické“ a „islamofóbne“ (aj keď tento výraz bol vtedy pomerne nový). S istotou môžeme povedať, že takáto extrapolácia údajov by sa nestretla s veľkým prijatím. Ak o tom niekto pochybuje, stačí si spomenúť na rok 2002, keď denník *The Times* uverejnil oveľa menej prekvapujúce komentáre o pravdepodobnej budúcej imigrácii. Vtedajší minister vnútra David Blunkett využil parlamentnú pôdu, aby odsúdil tento článok ako „hraničiaci s fašizmom“.¹

A predsa – nech by sme v roku 2002 autora takejto analýzy akokoľvek urážali, mal by úplnú pravdu. Nasledujúce sčítanie, uskutočnené v roku 2011 a zverejnené v roku 2012, potvrdilo nielen fakty uvedené vyššie, ale

odhalilo omnoho viac. Ukázalo, že počet ľudí žijúcich v Anglicku a Walese, ktorí sa narodili v zahraničí, sa len za posledné desaťročie zvýšil takmer o tri milióny. Ukázalo, že len 44,9 percenta obyvateľov Londýna sa označuje za „bieleho Brita“. A ukázalo, že takmer tri milióny ľudí v Anglicku a Walese žijú v domácnostiach, kde ani jeden dospelý nehovorí po anglicky ako svojím hlavným jazykom.

To sú obrovské etnické zmeny v krajine. Rovnako zarážajúce zmeny sa však zistili aj v náboženskej skladbe Británie. Ukázalo sa napríklad, že na vzostupe boli takmer všetky náboženstvá – okrem kresťanských. Anglikánska cirkev – jediné britské historicky národné náboženstvo – sa ocitla v úpadku. Od predošlého sčítania klesol počet ľudí, ktorí sa identifikovali s kresťanstvom, zo 72 na 59 percent. Počet kresťanov v Anglicku a Walese sa znížil o viac ako štyri milióny a celkový počet kresťanov klesol z 37 miliónov na 33 miliónov.

Zatiaľ čo kresťanstvo zažívalo prepád v počte svojich stúpenčov – a dá sa čakať, že tento jav bude rýchlym tempom ďalej pokračovať –, masová imigrácia prispela k takmer dvojnásobnému nárastu moslimskej populácie. Medzi rokmi 2001 a 2011 počet moslimov v Anglicku vzrástol z 1,5 milióna na 2,7 milióna. To sú oficiálne údaje, všeobecne sa však usudzuje, že skutočné čísla sú pre nelegálnu migráciu oveľa vyššie. Odhaduje sa, že najmenej milión ľudí je v krajine ilegálne a teda pravdepodobne nevyplnili sčítacie háčky. Najvyšší prírastok obyvateľstva (za desať rokov o viac ako 20 percent) sa zistil v dvoch lokalitách, v ktorých už predtým žila najvyššia moslimská populácia v Spojenom kráľovstve (Tower Hamlets a Newham). Tieto mestá mali tiež najvyššiu neúčast na sčítaní obyvateľstva, keď asi každá piata domácnosť neodovzdala sčítacie háčky. Z toho možno usudzovať, že výsledky sčítania, akokoľvek prekvapujúce, sú hlboko pod reálnymi číslami.

Aj keď na strávenie týchto údajov by nestačil ani celý rok, správa o sčítaní zapadla v priebehu niekoľkých dní ako hociktorá bezvýznamná správa. Nebola to však bezvýznamná správa. Bol to účet vystavený krajine za nedávnú minulosť a bezprostrednú súčasnosť, ako aj náhľad do jej neodvratnej budúcnosti. Výsledky sčítania dokazujú, že masová imigrácia spôsobuje úplnú zmenu krajiny – a že k tomu už skutočne došlo. V roku 2011 bola Británia už

úplne inou krajinou. Rovnako ako samotné výsledky bola zarážajúca aj reakcia na také fakty – napríklad, že z 33 londýnskych mestských častí sú v 23 „bieli Briti“ v menšine.² Hovorca Národného štatistického úradu (ONS) privítal tento údaj ako úžasnú ukážku „diverzity“.³

Prekvapujúca bola aj jednotná reakcia politikov a médií. Keď politici z najväčších politických strán komentovali sčítanie, absolútne všetci privítali výsledky oslavne. Rovnako sa správali už celé roky. V roku 2007 vtedajší starosta Londýna Ken Livingstone s hrdosťou vyhlásil, že 35 percent ľudí, ktorí pracujú v Londýne, sa narodilo v zahraničí.⁴ V tej súvislosti sa vynára otázka, či tu existuje nejaká optimálna hranica. Po celé roky sa zdalo, že o zmenách krajiny sa môže hovoriť jedine optimisticky a s nadšením. A ešte to podporiť nepravdivým tvrdením, že to nie je nič nové.

Británia si počas väčšiny svojej histórie, a celkom určite v ostatnom miléniu, udržiavala mimoriadne stabilnú populáciu. Dokonca ani dobytie Normanmi v roku 1066 – možno najdôležitejšia udalosť v histórii ostrova – nevedlo k väčšiemu ako päťpercentnému zastúpeniu Normanov v populácii Anglicka.⁵ Ak v rokoch predtým a potom dochádzalo k nejakému pohybu obyvateľstva, bolo to takmer výlučne medzi írskym ostrovom a krajinami, ktoré nakoniec vytvorili Spojené kráľovstvo. Potom v období po roku 1945 potrebovala Británia zaplniť medzery na trhu práce, najmä v oblasti dopravy a novo vytvoreného systému verejného zdravotníctva. Vtedy sa začalo obdobie masovej imigrácie, aj keď spočiatku pomalej. Zákon o britskom občianstve z roku 1948 umožnil imigráciu z oblastí bývalého impéria – teraz Commonwealthu (Britské spoločenstvo národov) –, čo na začiatku 50. rokov minulého storočia využívalo len niekoľko tisíc ľudí ročne. Do konca desaťročia dosiahol počet nových prisťahovalcov desiatky tisíc ľudí a v 60. rokoch počty prekročili šesťmiestne číslo. Prevažná väčšina týchto ľudí prichádzala z Antíl, z Indie, z Pakistanu a z Bangladéša a v Británii často pracovali ako továrenskí robotníci. Ich príklad nasledovali ďalší rodinní príslušníci alebo známi.

Napriek tomu, že verejnosť znepokojoval tento prílev cudzincov a ich dôsledky pre krajinu, žiadna z konzervatívnych ani labouristických vlád, ktoré sa striedali pri moci, nedokázala urobiť nič, aby sa tento proces zastavil.

Podobne ako vo Francúzsku, Holandsku a Nemecku, ani tu nebol jednoznačný názor na to, čo znamená príchod týchto pracovníkov a či vôbec majú zostať. Len keď už bolo jasné, že ostanú a využijú príležitosť, aby si priviedli aj svoje početné rodiny, začali byť zrejmé aj niektoré dôsledky tejto politiky.

V nasledujúcich rokoch sa prijali veľmi špecifické zákony zamerané napríklad na kriminalitu medzi migrantmi. Pre zvrátenie celého trendu sa však urobilo len veľmi málo. Aj keď sa prijala legislatíva, ktorá sa snažila upokojiť rastúce znepokojenie verejnosti, často mala nečakané následky. Napríklad zákon z roku 1962 o imigrácii ľudí z krajín Commonwealthu, ktorý mal obmedziť príviv migrantov a presvedčiť niektorých z nich na návrat domov, mal celkom opačný účinok. Mnohých imigrantov presvedčil, aby si do Spojeného kráľovstva priviezli celé rodiny, kým – ako si mysleli – ešte majú šancu. Skutočnosť, že po roku 1962 práca nebola podmienkou pre príchod imigrantov z Commonwealthu, vyvolala ďalší nárast prisťahovalectva. Až do roku 1971, keď sa prijal imigračný zákon, sa neurobilo nič na zastavenie prílevu prisťahovalcov. Takže napriek skutočnosti, že sa migrácia v takom rozsahu nikdy neplánovala, vlády z rôznych politických táborov boli nútené zaoberať sa dôsledkami situácie, v ktorej sa ocitli. Bola to situácia, ktorú nikto presne neodhadol, avšak každá vláda je nútená sa s ňou zaoberať.

Medzi jej následky patria niektoré výbuchy vážnych rasových nepokojov. Doteraz sa spomínajú pouličné výtržnosti v Notting Hille v roku 1958, keď došlo k násilnej konfrontácii medzi imigrantmi z Antíl a bielymi Londýňčanmi. Takéto výbuchy si však pamätáme hlavne preto, lebo boli skôr výnimkou ako pravidlom. Aj keď sa nedá pochybovať o tom, že existovali určité obavy a podozrenia voči cudzincom, všetky snahy zneužiť tieto nepokoje úplne zlyhali. Nepochodil ani Oswald Mosley, bývalý líder Britskej únie fašistov a neskôr hlava ultrapravicovej strany Union Movement, ktorý chcel využiť nepokoje v Notting Hille vo voľbách do parlamentu v roku 1959. Jeho volebný zisk však nedosiahol ani dvojciferné číslo. Britskí občania si uvedomovali, že imigrácia veľkých rozmerov vyvoláva problémy, ukázali však, že vedia, že odpovede nedostanú od extrémistov.

Problémy však narastali a často ich spôsobovali tí, ktorí prišli do krajiny na pozvanie a potom museli čeliť diskriminácii. Jednou z reakcií na tieto problémy bolo schválenie zákonov o rasových vzťahoch v rokoch 1965, 1968 a 1976, ktoré zakazovali diskrimináciu na základe „farby pleti, rasy alebo etnického či národnostného pôvodu“. Je pozoruhodné, ako málo pozornosti sa venovalo tomuto problému, keď sa o takýchto zákonoch neuvažovalo v predstihu, ale boli až reakciou na vzniknuté problémy. Napríklad v roku 1948 sa nepripravil žiaden zákon o rasových vzťahoch, pretože nikto nepredpokladal, aký veľký bude počet ľudí, ktorí v budúcnosti prídu do Spojeného kráľovstva, a ani to, že výsledkom môžu byť nepríjemné komplikácie.

Volebné prieskumy zo 60. rokov ukazujú, že britská verejnosť bola silne zameraná proti migračnej politike svojich vlád a bola presvedčená, že imigrácia do Británie je príliš vysoká. V prieskume Gallupovho inštitútu v apríli 1968 sa zistilo, že 75 percent britskej verejnosti bolo presvedčených, že kontrola imigrácie bola nedostatočná. Toto číslo rýchlo narástlo až na 83 percent.⁶ To bol jediný moment, keď sa zdalo, že imigrácia sa môže stať hlavnou politickou témou. Vtedajší minister tieňového kabinetu konzervatívcov Enoch Powell vo svojej reči na sneme konzervatívnej strany v Birminghame otvoril diskusiu o imigrácii, ktorá sa však veľmi rýchlo aj skončila. V prednáške „Potoky krvi“ síce celkom nepoužil slová, ktorými sa mala stať známa, vyslovil však prorockú výstrahu o budúcnosti Británie, ak bude imigrácia pokračovať v takom rozsahu. „Z tých, ktorých bohovia chcú zničiť, urobia najprv bláznov,“ vyhlásil Powell. „Ako národ sme sa museli zblázniť, doslova zblázniť, keď sme dopustili ročný príliv okolo 50 000 sociálne odkázaných ľudí, ktorí sú základom budúceho nárastu populácie potomkov imigrantov. Je to ako sledovať, ako si národ stavia svoju pohrebnú hranicu.“⁷ Aj keď Powellova reč bola o identite a budúcnosti krajiny, venovala sa aj praktickým záležitostiam – ako v už aj tak preťaženom verejnom sektore zabezpečiť voľičom potrebné miesta v nemocniciach alebo pre ich deti v školách.

Líder strany Edward Heath okamžite uvoľnil Powella z pozície ministra tieňovej vlády a hlavný prúd strany zablokoval všetku politickú podporu, ktorú by snáď mohol Powell získať. Tým sa skončila aj jeho politická